

<https://doi.org/10.36719/2663-4619/112/96-100>

Şövkət Rəhimova

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
magistrant

<https://orcid.org/0009-0002-4397-0800>
shovkatrehimova98@gmail.com

Milli teatrımızın estetik təzahürü: İsmayıl Hidayətzadə

Xülasə

İsmayıl Hidayətzadə, Azərbaycan teatr sənətinin inkişafında mühüm rol oynayan görkəmli aktyorlardan biri olmuşdur. 1920-1930-cu illərdə onun yaradıcılığı Azərbaycan səhnə sənətinin formalaşmasında əhəmiyyətli mərhələyə çevrilmişdir. O, dövrün tanınmış dramaturqlarının əsərlərində unudulmaz obrazlar yaratmış, realist aktyor oyun tərzini və dərin psixoloji yanaşması ilə tamaşaçıların rəğbətini qazanmışdır. Hidayətzadənin aktyorluq istedadı, xüsusilə, klassik və müasir Azərbaycan dramaturgiyası nümunələrində özünü göstərmiş, o, M.F. Axundzadə, C. Cabbarlı və digər dramaturqların pyeslərində yaddaqalan rolları ifa etmişdir.

Onun səhnədəki ustalığı teatr sənətinin modernləşməsinə və peşəkar aktyorluq məktəbinin inkişafına töhfə vermişdir. Məqalədə, sənətkarın yaradıcılıq metodlarına, həmin dövrdə teatr sənətinə gətirdiyi yeniliklərə, onun aktyorluq məharətinin xüsusiyyətlərinə və Azərbaycan teatrında ərsəyə gətirdiyi bir çox obrazların təhlilinə yer verilib.

Açar sözlər: *İsmayıl Hidayətzadə, Hüseyn Ərəblinski, Cəfər Cəfərov, Aleksandr Tuqanov, Cəfər Cabbarlı, İlham Rəhimli, Aydın Talibzadə, Azərbaycan teatri, milli teatr, pyes, dramaturgiya, tamaşa, aktyor, repertuar, obraz, sovet realizmi*

Shovkat Rahimova

Azerbaijan State University of Culture and Arts
Master student

<https://orcid.org/0009-0002-4397-0800>
shovkatrehimova98@gmail.com

“The Aesthetic Manifestation of Our National Theater: Ismayil Hidayatzadeh”

Abstract

Ismayil Hidayatzadeh was one of the prominent actors who played a significant role in the development of Azerbaijani theater art. His creative work in the 1920s and 1930s marked an important stage in the formation of Azerbaijani stage art. He created unforgettable characters in the works of renowned playwrights of his time, earning the admiration of audiences with his realistic acting style and deep psychological approach. Hidayatzadeh's acting talent was particularly evident in classical and contemporary Azerbaijani dramaturgy, as he performed memorable roles in the plays of M.F. Akhundzade, J. Jabbarli, and other playwrights. His mastery on stage contributed to the modernization of theater art and the development of a professional acting school. The article examines the artist's creative methods, the innovations he introduced to theater art during that period, the characteristics of his acting skills, and the analysis of numerous characters he brought to life in Azerbaijani theater.

Keywords: *Ismayil Hidayatzadeh, Huseyn Arablinski, Jafar Jafarov, Aleksandr Tuganov, Jafar Jabbarli, Ilham Rahimli, Aydin Talibzadeh, Azerbaijani theater, national theater, play, dramaturgy, performance, actor, repertoire, image, Soviet realism*

Giriş

Dramaturqun yazdığı pyes, teatr sənəti üçün ilkin material olsa da, onun səhnə həyatı, bütün hallarda rejissorun təhlili əsasında təşəkkül tapır. Bəs, rejissor yaradıcılığının əsası harada özünü göstərir? Şəksiz, bunu aktyorun oyun üslubu, onun səhnə təcəssümü ilə görmək olur. Belə çıxır ki, teatr sənətində hər hansı pyesin quruluşu, mövcud obrazların ən son transformasiyası, aktyor yaradıcılığına əsaslanır. Teatr sənəti, dramaturq, rejissor, aktyor və tamaşaçı komponentinə əsaslanarsa da, dramaturqun ideya məzmunu, rejissorun səhnə quruluşu, həmçinin tamaşaçı zövqünün inkişaf meyilləri, hətta pyesin ideya və üslub dəyişiklikləri belə aktyor ifasının xarakterik sənət fəaliyyəti, psixoloji yozumu ilə müəyyənləşir. Sözügedən nəzəri anlayışları konkret faktlar ilə əsaslandırmaq heç də qeyri-mümkün deyildir. Bu nəzəriyyəni, Azərbaycan teatrının tarixi inkişafına öz töhvəsini verən, görkəmli sənətkarımız, aktyor və rejissor İsmayıl Hidayətzadənin simasında tapmaq, heç də çətin olmazdı. Onun Ərəblinski sənətinə olan heyranlığı, teatr sənətinin xarakterik cizgilərini onun simasında tapması, bu düşüncənin doğruluğuna dəlalət edir. Bu mənada aktyor sənətinin formalaşması prosesləri üzərində fikir yürüdərkən, milli teatr tariximizin unudulmaz sənətkarı, İsmayıl Hidayətzadənin həyat və yaradıcılığına toxunmaq, daha faydalı olar (Rəhimli, 2005, s. 864).

Tədqiqat

Sənətkarın həyat və yaradıcılıq yolu. XX əsrin əvvəllərində aktyor sənətinin teatr yaradıcılığına olan təsiri, onun hansı önəmə malik olduğu, hələ İsmayıl Hidayətzadənin uşaqlıq illərinə nəzər yetirilərkən görünür. O, uşaqlıqda şəbih tamaşalarında həvəskar çıxışlar etsə də, sonralar Ərəblinskinin səhnə təcəssümü, balaca İsmayılın gələcəyinə və onun peşəkar sənət fəaliyyətinə yönəlməsinə, əsaslı istiqamət verir. Lakin, Hidayətzadənin yaradıcılığı, təkcə Ərəblinskiyə olan heyranlığı və onun təqlid edilməsi əlamətləri ilə sərhəddli qalmır (Rəhimli, 2004, s. 280).

Xüsusilə, özünün “Mənim yaradıcılıq yolum” adlı xatirəsində, Ərəblinskinin onunla söhbət etməsi və ona təqlidçilikdən əl çəkib, öz üslubunu yaratmaq ilə bağlı gördüyü məsləhət, sənətkarın gələcək həyatındakı sənət fəaliyyətində dönüş nöqtəsi yaradır (Cəfərov, 2005, s. 17).

Bu andan etibarən öz üzərində işləməyə başlayan Hidayətzadənin sənətə gəlişi heç də asan başa gəlmir. Atasının 1917-ci ildə vəfat etməsi, ona teatr sənəti ilə bağlı qurduğu xəyallardan bir müddət ayırır, evin bütün yükü onun çiyinlərinə düşür. Amma bu ayrılıq elə də uzun çəkmir. O ağır iş şəraitində çalışdığı müddət ərzində, teatr sənəti ilə maraqlanır, hətta çətinliklə də olsa, bir çox tamaşalarda yer alan kütləvi səhnələrdə çıxış etməyə imkan tapır. Bir çox truppalarda, o cümlədən, dram dərnəklərində çıxış edir. 1920-ci ildə Azərbaycan Dövlət Teatrının üzvü olur. Lakin, onun 1921-ci ildə Voronovun teatr studiyasında təhsil almasından sonra yaranan peşəkar sənət fəaliyyəti haqqında verilən məlumatlar, bir qədər mübahisəli görünür (Cəfərov, s. 440).

Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor Cəfər Cəfərovun verdiyi məlumata görə, Hidayətzadənin ilk aktyor ifası, 1921-cü il, fevralın 23-ü təşkil edilən “Nadir şah” tamaşasındakı Rzaqulu obrazıdır.

Hərçənd, Hidayətzadənin özü tərəfindən yazılan “Bədəldən Krala” adlı məqaləsində, başqa bir reallıq görünür. Sözügedən məqalənin yaratdığı mənzərəyə görə, aktyorun peşəkar sənət fəaliyyətinin ilk nəticəsi, Bədəl obrazıdır. Cəfər Cəfərin məlumatı isə, bu reallığı təkzib edir.

Onun yazdığına görə, aktyorun haqqında danışdığı Bədəl obrazı, 1922-ci il, noyabr 17-sində qurulan “Hacı Qara” tamaşasına aiddir (Cəfərov, 2005, s. 21).

Ümumiyyətlə, Cəfər Cəfərovun, İsmayıl Hidayətzadə ilə bağlı yazdığı bir çox yazılar, həmin dövrün siyasi mənzərəsini açıq-aşkar ortaya qoyur. Teatr sənəti, bu dövrlərdə təkcə humanist dəyərləri və romantik düşüncə anlayışını deyil, eyni zamanda ideoloji təzyiqlər altında qalaraq, sosialist ideyalarını da təbliğ etməli olur. Bu vəziyyət, sözsüz ki, milli teatrlarımızın repertuar siyasətinə də ciddi mənada təsir edir və bir çox aktyorlarımız ilə yanaşı, Hidayətzadənin sənət fəaliyyətinə də yansırırdı. Aktyorun eksperimental səhnə yaradıcılığına yönəldiyi bir vaxtda, inqilabçı ruha malik obrazlara daha çox yönləndirilməsi, bu təsirləri açıq şəkildə ifadə edirdi. Məsələn, aktyorun yaradıcılıq portretinə daxil edilən Şvandiya (Lyubov Yarovaya), Qorxmaz (Od gəlini), Şbigelberq (Qaçaq), Əbdüləlibəy (Sevil), Şərif (Almaz), Selesten, (İntervensiya), Salamov (1905-ci ildə) kimi obrazlar, tamamilə inqilabi mövqedə duran pyeslərin xarakterik

personajları idi. Təsadüfi deyil ki, Cəfər Cəfərov “İsmayıl Hidayətzadə” adlı kitabında daha çox sənətkarın Şivandiya, Qorxmaz, Şərif, Selesten və Salomov obrazları, onun əsas yaradıcılıq uğurları kimi qeyd edir. Dövrün tənqidçiləri, həmin obrazlarda sovet realizminin bədii təcəssümünü hiss edirdi. Bu mənada İsmayıl Hidayətzadənin 1928-1929-cu ildə yaratdığı Şivandiya obrazı xüsusilə seçilirdi (Tuqanov, 1980, s. 91).

İsmayıl Hidayətzadənin peşəkar sənət fəaliyyəti ilə bağlı aparılan təhlillər. Qeyd edim ki, Konstantin Trenyovun Lyubov Yarovaya əsəri, sovet dövrünün sosialist ideyalarını və inqilabçı prinsiplərini təbliğ edən mühüm bir əsər olaraq 1925-ci ildə yazılıb. Burada, sosialist inqilabına və onun yaratdığı yeni cəmiyyətə inanan bir gənc qadın olan Lyubov Yarovayanın dramını təsvir edilir. Lyubov, müharibə dövründə həyat yoldaşını itirdiyini düşünərkən, onun sağ olduğunu və qayıtdığını öyrənir. Lakin həyat yoldaşı, Mikhaıl Yarovoy, zamanla inqilab əleyhinə bir şəxsə çevrilir və Lyubov ilə aralarındakı münasibətlər mürəkkəbləşir.

İsmayıl Hidayətzadənin bu əsərdə yaratdığı obraz, sosialist ideyalarının əsas təmsilçilərindən biri olan Şivandiyadır. Şivandiya, öz dövrünün işçi sinfinin təmsilçisi kimi, sosialist hərəkatın mühüm bir nümayəndəsidir (Məmmədli, 1983, s. 299).

İsmayıl Hidayətzadənin bu roldakı ifası, yalnız aktyor bacarığının deyil, həm də dövrün ideologiyasını təbliğ edən bir sənət anlayışının ifadəsidir. O, Şivandiya obrazını canlandırarkən, qəhrəmanın inqilabçı ruhunu, sosialist ideyalara olan sadiqliyini və şəxsi həyatını bu ideyalarla necə uzlaşdırdığını mükəmməl şəkildə təqdim edir. Hidayətzadə, bu obrazın ifadə vasitələrini, Azərbaycan dilinin frazeoloji birləşmələri ilə uyğunlaşdırıb. Bu səbəbdən, Cəfər Cəfərov, Hidayətzadənin Şivandiya obrazını yüksək qiymətləndirib.

İsmayıl Hidayətzadənin, Azərbaycan dramaturgiyasının ən parlaq simalarından olan Cəfər Cabbarlı ilə əməkdaşlıq etməsi, onun peşəkar sənət fəaliyyətinə müsbət təsir etmişdi. Məsələn, Hidayətzadənin yaratdığı Şərif obrazı, Cəfər Cabbarlının “Almaz” əsərindəki ən mürəkkəb xarakterlərdən biridir. Bu obraz, yalnız Almazı qorumaq və ona rəhbərlik etmək adı altında ona yaxınlaşmağa çalışan ikiüzlü bir adamın bədii ifadəsi idi. Hidayətzadə, Şərifin iç dünyasını açaraq, özünün çoxşaxəli xarakterləri yaratmaq bacarığına malik olduğunu sübut edir. Hidayətzadə, Şərifin yüksək ideallara sahib bir maarifçi kimi təqdim etməsi ilə yanaşı, onun içindəki bayağı və manipulyativ cəhətlərini də ustalıqla açır (Bağırov, 1981).

Onun aktyor yaradıcılığında növbəti uğuru, 1931-ci ildə qurulan “1905-ci ildə” adlı səhnə əsərindəki Salamov obrazıdır. Salamov, burjuva sinfinin mühüm obrazlarından biridir və İsmayıl Hidayətzadə, bu tipajı son dərəcə təbii və inandırıcı şəkildə təqdim edir. Onun səhnə üzərindəki nümayişi, şəxsi maraqlarını önə çıxaran və təzyiq hissini izah edən bir obraz olaraq qurulub. Hidayətzadə, Salamovun xarakterik cizgilərini, psixoloji təhlil əsasında, gizli motivlərin təqdimatı ilə tamaşaçıya çatdırır. Onun kəskin xarakterini, daxili həyəcanını və qorxularını sərt ifadə vasitələri ilə yanaşı, məxsusi olaraq təyin etdiyi səhnə plastikası ilə müəyyən edir.

O, həmin obrazı ifa edərkən aktyor texnikasını və dramaturji təhlili yüksək səviyyəyə çatdırır. Bu keyfiyyət, onun teatr sənətindəki peşəkarlığının və yaradıcılıq yanaşmasının gücünü nümayiş etdirir. Salamovun sosial mövqeyinin və psixoloji xarakterinin təhlili, Hidayətzadənin aktyor ustalığını bir daha təsdiqləyir. Sənətkarın bədən dili, jestikulyasiya və intonasiya vasitəsilə Salamovun obrazı səhnədə tam bir bütünlük təşkil edir. Hidayətzadənin bədii performansı nəticəsində, tamaşaçının gözündə onun sosial sinfinin daxili mahiyyəti açıq-aydın hiss edilir.

Cəfər Cəfərovun qeyd etdiyinə görə, Salamov obrazı, Cəfər Cabbarlının ustalıqla yaratdığı xarakterlərdən biridir və Hidayətzadənin ifasında dərinlik və səhnə enerjisi ilə formalaşan Salamov obrazı, orijinal səhnə performansı ilə yadda qalıb. Hidayətzadə, Salamov obrazını xüsusi aktyor texnikasının hesabına yaratmışdı.

Cəfər Cəfərov ifadəsi ilə desək, Hidayətzadə, Stanislavskinin aktyorlara məsləhət gördüyü, göz ilə danışmaq texnikasına malik idi (Cəfərov, 2005, s. 74).

Hidayətzadənin aktyor yaradıcılığında “Selesten” obrazı, onun müsbət qəhrəman anlayışını inkişaf etdirməsinə səbəb olmuşdu. Lev Slavin tərəfindən qələmə alınan “İntervensiya” əsəri vətəndaş müharibəsi illərində fransızlar tərəfindən işğal edilən Odessada baş verən hadisələri təsvir

edir. Əsərdə bolşeviklərin gizli inqilabi fəaliyyəti və işğalçılara qarşı apardıqları mübarizə əsas süjet xəttini təşkil edir. İnqilabi ruh və azadlıq ideyaları ön planda dayanır.

Əsərin bədii analizi baxımından “İntervensiya” sovet dövrünün teatr estetikasını əks etdirir. Realist üslubda yazılmış bu əsər inqilabın təsirini, sosial konfliktləri və fərdi talelərin ictimai hadisələr fonunda necə formalaşdığını əks etdirir. Selesten obrazı vasitəsilə müəllif əməkçi sinfin ədalət uğrunda apardığı mübarizəni göstərir (Vəlixanlı, Dulayeva, 2013, s. 212).

Aktyorun ifasında Selesten obrazı Azərbaycan teatr səhnəsində aktyor sənətinin özünəməxsus romantizmi kimi dəyərləndirilir. “İntervensiya”da, Selesten sadəcə inqilabi ideologiyanın daşıyıcısı deyil, həm də azadlıq və ədalət uğrunda mübarizə aparan bir fərd kimi təqdim olunur. Hidayətzadə, bu rolda obrazın emosional və ideoloji qatlarını ustalıqla birləşdirərək onu canlı və inandırıcı bir simaya çevirmişdir.

Onun ifasında Selestenin xarakteri təbii və canlı idi. O, tamaşaçıya Selestenin yalnız siyasi mübarizəsini deyil, həm də şəxsi düşüncələrini, insan kimi duyğularını hiss etdirirdi. Bu inandırıcılıq, aktyorun səhnə plastikası, jestləri və mimikası ilə öz təsdiqini tapıb. O, Selestenin daxili ziddiyyətlərini, inqilaba olan sadiqliyini və gələcəyə ümidini ustalıqla canlandırırdı.

Hidayətzadənin ifasındakı Selestenin inqilabi əhval-ruhiyyəsi və emosional gücü, obrazın təkcə ideoloji tərəfini deyil, həm də onun fərdi keyfiyyətlərini vurğulayırdı. O, Selesteni sadəcə bir inqilabçı kimi deyil, idealist və prinsipial bir insan kimi təqdim edirdi. Bu kimi amillər, tamaşaçılar üçün həmin obrazın daha dərin mənalar kəsb etməsinə və olduqca təsirli olmasını təmin edirdi (Ağayevə, 1997, s. 365).

Slavinin “İntervensiya” əsəri ideoloji baxımdan bolşevik təbliğatı ilə zəngin olsa da, Hidayətzadənin ifasında bu əsər yalnız siyasi bir manifest deyil, həm də insanın azadlıq uğrunda daxili mübarizəsinin təəcəssümü kimi görünürdü. O, Selestenin ruhunu o qədər inandırıcı şəkildə təqdim edirdi ki, tamaşaçılar bu obrazı ideologiyadan daha çox bir insan taleyi kimi qəbul edirdi.

Hidayətzadənin Selesten obrazına gətirdiyi ən böyük yenilik obrazın emosional dərinliyini açması idi. O, Selesteni bir inqilabçının simvolu olmaqdan çıxarıb, onu insanın azadlıq uğrunda mübarizəsi kimi dəyərləndirmişdi.

İsmayıl Hidayətzadənin yüksək potensialı, təkcə Cəfər Cəfərov ilə Cəfər Cabbarlının diqqətində deyildi. Xüsusilə, Azərbaycan SSR xalq artisti Aleksandr Tuqanov, onun uğurlu sənət fəaliyyəti ilə yaxından maraqlanırdı və bu barədə dəfələrlə öz fikirlərini ifadə edirdi.

Hətta, Tuqanov, Cəfər Cabbarlı ilə birlikdə, İsmayıl Hidayətzadənin inqilabçı qəhrəman rollarından uzaqlaşması, onun xarakterik rollar yaratması ilə bağlı aktyora tez-tez məsləhətlər edirdi (Cəfərov, 2005, səh. 75).

Belə məlum olur ki, Hidayətzadənin yaradıcılığında realizm meyillərinin yaranması heç də təsadüfi deyildi. Belə ki, Hidayətzadənin bu istiqamətdə öz yaradıcılığını genişləndirməyə başlaması, məhz həmin sənətkarların təşəbbüsü əsasında baş tutmuşdur. Onun ifasında yaradılan Şeyx Nəsrullah (Ölülər), Yaqo (Otello), Otello (Otello) və Klavdi (Hamlet) obrazları, kifayət qədər realist və dərin psixologizm üsurları ilə seçilən qəhrəmanlar idi (Talibzadə, 2002).

Məsələn, Azərbaycan teatr tarixində elə rollar var ki, onların səhnədə canlandırılması aktyorun sadəcə peşəkarlığını deyil, həm də düşüncə dərinliyini, insan psixologiyasını dərinlən anlama bacarığını tələb edir. İsmayıl Hidayətzadənin, Cəlil Məmmədquluzadənin “Ölülər” əsərində yaratdığı Şeyx Nəsrullah obrazı öz fərqliliyi ilə seçilir. Bu obrazı tamaşaçılara yalnız bir fırıldaqçı, riyakar din xadimi kimi təqdim etmək səthi yanaşma olardı. Buna görə də, Hidayətzadə bu rolu oynayarkən Şeyx Nəsrullahın sadəcə cəmiyyətin qaranlıq tərəflərindən bəhrələnən bir yalançı deyil, eyni zamanda müəyyən psixoloji dilemmanın içində olan mürəkkəb bir fərd olduğunu nümayiş etdirir. Onun təqdimatında Şeyx Nəsrullah, yalanı, hiyləgərliyi və manipulyasiyanı öz şəxsiyyətinin təbii bir hissəsinə çevirmiş bir insandır. O, öz yalanlarına inanırmı? Yoxsa bütün bunlar onun üçün sadəcə bir oyun, qazanc və nüfuz əldə etməyin yolu idi? Hidayətzadə, məhz bu sualların cavabını səhnədə axtarır və tamaşaçını da bu dilemma ilə üz-üzə qoyurdu (Xəlilzadə, 2011).

Hidayətzadənin səhnədə müxtəlif temperamentli xarakterlər yarada bilməsi, xüsusi olaraq qiymətləndirilir və Aleksandr Tuqanov onu bu istedadına görə, məşhur rus aktyoru Pavel Orlov ilə müqayisə edirdi (Cəfərov, 2005, s. 47).

Əsərdə Şeyx Nəsrullahın zahiri cizgiləri açıq-aydın göstərilir: böyük iddialarla danışan, özünü ilahi bir qüvvənin təmsilçisi kimi təqdim edən və qarşısındakı insanları inandırmaq üçün teatrallıqdan istifadə edən bir adamdır. Lakin, o bu rolda daha dərin qatlara enirdi. O, yalnız başqalarını aldadan biri kimi deyil, həm də böyük bir tamaşanın aktyoru kimi görünürdü. Şeyx Nəsrullahın çıxışlarında Hidayətzadə sanki hər dəfə bir teatr səhnəsi qururdu. O, özünü təkcə insanlar üzərində yox, hətta onların düşüncə tərzində də nəzarətçi kimi hiss edirdi. Hidayətzadə, bu məqamı o qədər ustalıqla çatdırırdı ki, tamaşaçı bir anlıq həqiqətən də Şeyx Nəsrullahın fəvqəladə gücə malik olduğuna inanır, sonra isə qəfil gülməyə başlayırdı. Bu isə aktyorun yaratdığı obrazın həm psixoloji dərinliyini, həm də tragik-komik mahiyyətini göstərirdi.

Məsələn, siğə səhnəsi özünəməxsus səhnə plastikası ilə seçilirdi. Hidayətzadə, həmin səhnədə, Şeyx Nəsrullahın gerçək simasını sözün əsl mənasında bütün çılpalığı ilə təsvir edirdi (Cəfərov, 2005, s. 83).

Yeri gəlmişkən, Cəfər Cəfərovdan fərqli olaraq, Tuqanov onun ən yüksək aktyor yaradıcılığını məhz “Günahsız müqəssirlər” tamaşasındakı Şmaqa obrazında görürdü. 1935-ci ildə təşkil edilən “Günahsız müqəssirlər” tamaşası, Hidayətzadənin “Şmaqa” obrazı ilə fərqli aktyor yaradıcılığındakı Şmaqa obrazının orijinallığı ilə seçilirdi. Mehdi Hüseyn, Aleksandr Tuqanov və Sabit Rəhman kimi mühüm incəsənət xadimlərinin hər biri, Hidayətzadənin Şmaqasını, dövrün ən yüksək aktyor yaradıcılığı kimi qiymətləndirmişlər (Mükərrəmoğlu, 2014, s. 6).

Hətta, Tuqanov bu barədə: “*Rus səhnəsində mən belə bir Şmaqa görməmişəm!*” deyirdi (Cəfərov, 2005, s. 85).

Nəticə

Bu fakt, onu sübut edir ki, İsmayıl Hidayətzadə hələ 1930-cu illərin astanasında bir aktyor kimi, teatr sənətindəki dramaturq, rejissor, tamaşaçı mövqeyini yaxşı mənada dəyişməyə, hətta bir çox tənqidçidən eyni anda müsbət rəylər almağa müqəddir olan sənətkar kimliyi ilə tanınırdı. Onun sənətkarlıq mövqeyi təkcə özünəməxsus uğurları ilə məhdudlaşmayıb. O, Azərbaycan teatrının inkişaf prosesini müxtəlif aktyor texnikaları ilə sürətləndirmiş, səhnə plastikası ilə bağlı olan müxtəlif oyun metodlarının təşəkkülünə şərait yaratmışdır.

Ədəbiyyat

1. Ağayevə, N. (1997). *Azərbaycan teatr tənqidi və teatrşünaslığın inkişaf problemləri*. Bakı: Elm, 365.
2. Bağirov, B. (1981). *60 il xalqın xidmətində*. Bakı: İşıq Nəşriyyatı.
3. Cəfərov, C. (2005). *İsmayıl Hidayətzadə*. Bakı: Çarşıoğlu, 132.
4. Cəfərov, C. *Azərbaycan teatrları*. Bakı: Zərdabi Nəşr, MMC, 440.
5. Tuqanov, A. (1980). “*Teatr xatirələri*”. Bakı: Yazıçı, 91.
6. Məmmədli, Q. (1983). “*Azərbaycan teatrının salnaməsi*” (1920-1930) II hissə. Bakı: Yazıçı, 299.
7. Mükərrəmoğlu, M. (2014, avqust 14). “İsmayıl Hidayətzadə - 110. O, sənətini həyatı qədər sevirdi”. *Xalq qəzeti*, 6.
8. Rəhimli, İ. (2005). *Azərbaycan teatr tarixi*. Bakı: Çarşıoğlu, 864.
9. Rəhimli, İ. (2004). *Azərbaycan teatrının estetik prinsipləri*. Bakı: Çarşıoğlu, 280.
10. Qarayev, Ə. (Layihə rəhbəri), Rəhimli, İ. (Tərtibçi). (2012). *Azərbaycan teatr antologiyası I hissə*. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi.
11. Vəlixanlı, N., Dulayeva, Z. (2013). *Bakının teatr həyatı*. AMEA. Bakı: Ziya, 212.
12. Talıbzadə, A. (2002, mart 6). *Balaca Ərəblinski*. Bizim əsr qəzeti.
13. Xəlilzadə, F. (2011, avqust 5). “*Balaca Ərəblinski*”nin böyük arzuları. Azərbaycan.

Daxil oldu: 23.11.2024

Qəbul edildi: 08.02.2025